

GEFAD / GUJGEF42(2): 1751-1789(2022)

Covid-19 Pandemi Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi* **

Examining the Views of School Psychological Counselors on Distance Education Services during the Covid-19 Pandemic

Nihal TOPAL¹, Hatice ODACI², Şükrü ÖZER³

¹Akçaabat Cumhuriyet Ortaokulu. nihaltopal61@gmail.com

²Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü. hatodaci@hotmail.com

³Osman Kalyoncu İmam Hatip Ortaokulu. sukru_ozer@hotmail.com

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article

Makalenin Geliş Tarihi: 03.08.2021

Yayına Kabul Tarihi: 04.01.2022

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Covid-19 salgını sürecinde okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu 14 okul psikolojik danışmanından oluşmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır ve veriler içerik analizi yöntemiyle analize tabii tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışmanlar salgın sürecinde veli ve öğretmenlere yönelik müşavirlik, danışman öğretmenlik, Covid-19 hakkında bilgilendirme ve üst öğrenim kurumlarının tanıtılması gibi uzaktan eğitim faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. Okul psikolojik danışmanları, uzaktan eğitim faaliyetlerinin, zaman ve mekân açısından esnekliği ve ekonomik oluşu gibi avantajlı; iletişim güçlükleri, donanım eksiklikleri, katılımın düşüklüğü ve değerlendirme güçlükleri gibi dezavantajlı yönlerini bildirmişlerdir. Uzaktan eğitim faaliyetleri yürütülürken öğrencinin teknolojik cihazının yetersiz olması, internet ağlarında sık sık

* **Alıntılama:** Topal, N., Odacı, H., ve Özer, Ş. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2), 1751-1789.

** Bu çalışma, 21-23 Haziran tarihleri arasında gerçekleşen Uluslararası Covid-19 Kongresi: Eğitimde Yeni Normlar isimli kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

bağlantının kopması, hareketin kısıtlanması, öğretim faaliyetlerinin sınav ve notla değerlendirilememesi, öğrenciyle hedeflenen etkileşimin sağlanamaması, öğrencilerde motivasyon kaybı gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Okul psikolojik danışmanları uzaktan eğitim faaliyetleri için tüm öğrencilerin teknolojik cihazlara ulaşımının sağlanması, ders sayısının azaltılması, velinin sürece daha fazla dâhil edilmesini sağlamak, öğretmen ve velilere yönelik seminerler planlanması gibi önerilerde bulunurken; pandemi sonrası uzaktan eğitim hizmetlerinin kullanılmaya devam edeceği noktasında öngörüler sunmuşlardır.

Anahtar sözcükler: Covid-19, Pandemi, Uzaktan eğitim, Okul psikolojik danışmanı, Nitel araştırma

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the opinions of school counselors on distance education activities during the Covid-19 pandemic. The study group of the research consists of 14 school counselors. This study was designed as a case study from qualitative research methods. A semi-structured interview form prepared by the researchers was used as a data collection tool and the data were analyzed by content analysis method. According to the findings, psychological counselors carried out distance education activities during the epidemic such as consultation, informing about Covid-19 and promoting higher education institutions. The psychological counselors reported advantages of distance education activities such as flexibility and economy in terms of time and space; disadvantages such as difficulties in communication, equipment deficiencies, low participation and difficulties in assessment. While conducting distance education activities, problems such as insufficient technological device of the student, access problems, restriction of movement, deficiencies in evaluation, interaction difficulties, loss of motivation in students were encountered. While school counselors make suggestions such as ensuring that all students have access to technological devices for distance education activities, involving the parents more in the process, planning seminars for teachers and parents; they provided predictions that distance education services will continue to be used after the pandemic.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Distance education, School psychological counselor, Qualitative study

GİRİŞ

Geçmişinde Tifüs, Ebola ve Sars gibi pek çok salgın hastalıkla mücadele etmiş yerküre, bir yılı aşkın süredir yeni tip bir koronavirüsle karşı karşıyadır. Damlacık yoluyla bulaşan ve solunum hastalıklarına sebep olan koronavirüs (CoV), insanları ve hayvanları enfekte eden ve oldukça yaygın görülen büyük bir virüs grubundandır (McIntosh ve Perlman, 2015). SARS-Cov-2 ya da Covid-19 olarak adlandırılan (World Health Organization [WHO], 2020a) ve bir hayvan pazarından çıktığı öne sürülen yeni tip koronavirüs, 2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan kentindeki ilk vakanın

bildirilmesiyle ölümcül bir hızla yayılmaya başlamıştır (WHO, 2020b). Virüs yayılımını yavaşlatmak ve ölüm oranlarını kontrol altına alabilmek amacıyla birtakım önlemler alınmış ve tüm dünya daha önce alışık olmadığı uygulamalarla böylece tanışık hale gelmiştir. Bu krizin etkisini bastırmanın en çok tercih edilen yollarından biri, ülkelerin kendi bölgelerinde COVID-19 kısıtlama önlemlerini yürürlüğe koymaları olmuştur (Güner, Hasanoğlu ve Aktaş, 2020). Maske, mesafe ve dezenfektan ile kişisel korunmanın yanında sokağa çıkma yasakları, seyahat sınırlandırmaları, restoran, kafe, sinema, tiyatro vb. işyerlerinin kapatılması gibi pek çok tedbirle insanların birbirleriyle teması asgari düzeye indirgenmeye çalışılmıştır (Hellewell vd., 2020; Sağlık Bakanlığı, 2020). Oldukça geniş bir kitleyi ilgilendiren önlemlerden birini de yüz yüze eğitime yönelik kısıtlamalar oluşturmuştur. Pek çok ülkede okullar kapatılmış ve uzaktan eğitime başlanmıştır (Daniel, 2020). Türkiye'de ilk vakanın Mart 2020'de bildirilmesiyle birlikte bu önlemler Türkiye'de de hızla uygulanmaya başlamış ve 16 Mart 2020 tarihinde okullar yüz yüze eğitime kapatılarak sonrasında uzaktan eğitim faaliyetlerine geçilmiştir.

Tüm dünyada okulların kapatılmasından yaklaşık 1,6 milyar öğrencinin etkilendiği (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2020) göz önüne alındığında yüz yüze eğitimi telafi etmek için başvuru uzaktan eğitim hizmetlerinin oldukça önemli bir açığı kapattığı aşikârdır. Pandeminin hemen başında alınan tedbirlerle okulların aniden kapanması, sanal eğitim programlarını planlamak için yeterli zaman olmadığından, yüz yüze sınıflardan çevrimiçi sınıflara ani bir geçişe neden olmuştur (Daniel, 2020). Türkiye'de yüz yüze eğitime ara verilmesiyle ilk olarak Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve TRT üzerinden eğitimler planlanmış, ardından öğrencinin kendi öğretmeni ve sınıfıyla derslerine devam etmesine olanak sağlayan çevrimiçi dersler yapılmaya başlamıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). Millî Eğitim Bakanlığı bu süreçte bazı adımlar atarak uzaktan eğitim faaliyetlerini desteklemiş ve bu hizmetlerin sorunsuz yürütülmesi için tedbirler almıştır. Pandemi öncesinde de kullanılan EBA'nın alt yapısını güçlendirmiş, öğrenci ve öğretmenler için ücretsiz internet erişimi imkânı sağlamıştır (Özer, 2020). Hem Türkiye hem de diğer ülkelerdeki

gelişmeler takip edildiğinde insanlık için tehlike oluşturan COVID-19'un, kurumları çevrimiçi öğrenmeye yatırım yapacak şekilde geliştirdiği söylenebilir.

Bir yılı aşkın süredir tüm eğitim paydaşlarının ayrılmaz bir parçası haline gelen uzaktan eğitim hizmetlerinin kökeni oldukça eskidir (Meyer, 2002). 1700'lü yıllarda mektuplar aracılığıyla yürütülen uzaktan eğitim faaliyetleri (Kırık, 2014); telefon, radyo, televizyon ve en son olarak internet gibi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte günümüzde dijital ortamlarla sağlanmaktadır (Shah, 2016). E-öğrenme, mobil öğrenme veya çevrimiçi öğrenme gibi çeşitli isimlerle de bilinen uzaktan eğitim, öğretim ve öğrenme sürecinde öğretmenlerin öğrencilerden fiziksel olarak ayrıldığı bir eğitim şeklidir (Simonson, 2016). Aynı zamanda öğrencinin öğrenme deneyimini zenginleştirmek (Dhawan, 2020) ve öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci iletişimini kolaylaştırmak (Simonson, 2016) için çok çeşitli araç ve teknolojileri etkin bir şekilde kullanan bir öğretim uygulamasıdır. Zoom, Whatsapp, EBA gibi çeşitli iletişim kanallarıyla yürütülen çevrimiçi öğretim hem öğrencilere hem de öğretmenlere kolay ulaşılabilir ve ekonomik olma gibi avantajlar sağlamaktadır (Brown, 2017; Nagrale, 2013). Bu avantajların yanında uzaktan eğitimin fırsat eşitliğinin sağlanamaması ve sosyal etkilişimi sınırlandırmasından kaynaklanan (Brown, 2017; Eyles, Gibbon ve Montebruno, 2020) bazı dezavantajları olduğundan söz etmek mümkündür. İfade edilmeye çalışıldığı üzere, oldukça eski bir tarihe sahip uzaktan eğitim hizmetleri, avantajları ve dezavantajlarıyla beraber uzun yıllardır kullanılmış olup özellikle son yıllarda eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Pandemi sürecinde öğretim faaliyetlerinden sorumlu sınıf ve branş öğretmenlerinin yanında okul ruh sağlığından sorumlu psikolojik danışmanlar da çalışmalarını çevrimiçi ortamlarda yürütmek mecburiyetinde kalmışlardır. Eğitim-öğretime dâhil olan tüm paydaşlara yönelik hizmetler sunan okul psikolojik danışmanları, uzaktan eğitim sürecinde de önemli roller üstlenmişlerdir. Okul çerçeve planında yer alan faaliyetleri, veli ve öğrenci görüşmelerini, toplantıları, seminer çalışmalarını pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştiren psikolojik danışmanlar aynı zamanda psikososyal müdahaleleri de çevrimiçi yollarla sürdürmüşlerdir. Küresel çapta alışa gelinmedik bu

pandemi sürecinin eğitim ortamlarında meydana çıkardığı değişimlerin iyi yönetilmesi, öğrenci ve velilerin yeni uygulamalara adapte olmasına yardımcı olmak da okul psikolojik danışmanlarının salgın dönemindeki görevleri arasında yer almıştır. Pandemi sürecinde yürütülen pek çok araştırma çeşitli branşlardaki öğretmenlerin, idarecilerin ve öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik görüşlerini incelemiştir (Doğan ve Koçak, 2020; Shim ve Lee, 2020; Şeren, Tut ve Kesten, 2020). Ancak hem rehberlik faaliyetlerini hem de psikolojik danışmanlık hizmetlerini uzaktan eğitim yoluyla sunmaya devam eden okul psikolojik danışmanlarının bu konudaki görüşleri hakkında alanda yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Bu çalışmayla, uzaktan eğitim hizmetlerinin koordinatörü olan Millî Eğitim Bakanlığı ve yerelde bu hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında rol üstelenen okul idarecileri ve psikolojik danışmanlarına uygulamalar hakkında ışık tutacağı söylenebilir. Araştırmadan elde edilecek sonuçların, sonraki dönemlerde uygulanacak uzaktan eğitim hizmetlerinin şekillendirilmesine ve okul psikolojik danışmanlarının çevrimiçi hizmet sınırlarının belirlenebilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca okul rehberlik hizmetlerinde çevrimiçi psikolojik destek standartlarının geliştirilmesi ve/veya düzenlenmesinin, pandemi gibi olumsuz yaşam deneyimleri sürecinde ve yüz yüze görüşmeyi mümkün kılmayan durumlarda psikolojik desteğe ihtiyaç duyan öğrencilere sunulacak ruh sağlığı hizmetlerinin kalitesini yükselteceği öngörülmektedir. Bu çalışmada, Covid-19 pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır;

1. Okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri nelerdir?
2. Okul psikolojik danışmanlarına göre uzaktan eğitim faaliyetlerinin avantajları ve dezavantajları nelerdir?
3. Okul psikolojik danışmanlarına göre uzaktan eğitim faaliyetleri esnasında karşılaşılan sorunlar nelerdir?

4. Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik önerileri nelerdir?
5. Okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrası uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik öngörülerini nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 pandemisindeki uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak planlanmıştır. Durum çalışmaları, sınırlandırılmış bir durumun derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesini içerir (Merriam, 2013). Bu araştırma deseninde; araştırmacı gerçek hayattaki, güncel bir durumu veya çoklu sınırlı durumları tanımlar ve vaka temalarını rapor eder (Creswell, 2013). Araştırmacının olaylar üzerinde çok az ya da hiç kontrolü yoktur ve incelenen durum kendi doğal yaşam çerçevesinde ele alınır (Yin, 2009). Araştırma sürecinde; gözlem, görüşme, görsel-ışitsel materyaller, belgeler ve raporlar gibi birden fazla bilgi kaynakları kullanılır (Creswell ve Poth, 2016).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Trabzon ilinde görev yapmakta olan 14 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Katılımcılar nitel araştırmalarda en sık kullanılan kolay ulaşılabilir durum örnekleme (Patton, 2005) yoluyla belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme; araştırmacının hedef evrenden örneklemini oluşturmak için ulaşabileceği en kolay öğelere yönelmesi yöntemidir (Baltacı, 2018). Araştırmanın örneklem grubu belirlendikten sonra araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu çevrimiçi formatta 240 okul psikolojik danışmanı ile paylaşılmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllü olan 14 okul psikolojik danışmanının görüşme formunu tam olarak

doldurduğu gözlenmiş ve elde edilen veriler değerlendirme sürecine alınmıştır. Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Veriler

Değişkenler	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	7	50
	Erkek	7	50
Çalışılan okul türü	İlkokul	4	28.6
	Ortaokul	5	35.7
	Lise	5	35.7
Mesleki kıdem	6-10 yıl	3	21.4
	10-15 yıl	4	28.6
	16 ve üzeri	7	50
Eğitim düzeyi	Lisans	8	57.1
	Yüksek lisans	6	42.9
Covid-19 pandemisi öncesinde herhangi bir konuda uzaktan erişim yoluyla eğitime katıldınız mı?	Katıldım	4	28.6
	Katılmadım	10	71.4
Covid-19 pandemisi esnasında uzaktan erişim yoluyla bir eğitim verdiniz mi?	Verdim	12	85.7
	Vermedim	2	14.3

Katılımcıların yaşları 30 ile 49 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 44'dür. Araştırma grubunu oluşturan psikolojik danışmanların görev yaptıkları kurum türleri birbirinden farklılık göstermektedir. Katılımcıların 4'ü (%28.6) ilkokulda, 5'i (%35.7) ortaokulda, 5'i (%35.7) lisede görev yapmaktadır. Araştırma grubu farklı mesleki deneyimlere sahiptir. 3'ü (%21.4) 6 ile 10 yıl, 4'ü (%28.6) 11 ile 15 yıl ve 7'si (%50) 16 yıl ve üzerinde görev yapmıştır. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında 8'inin (% 57.1) lisans ve 6'sının (% 42.9) yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Psikolojik danışmanların 4'ü (%28.6) Covid-19 pandemisi öncesinde herhangi bir konuda uzaktan erişim yoluyla eğitime katılmışken, 10'u (%71.4) katılmamıştır. Son olarak katılımcıların 12'si (%85.7) Covid-19 pandemisi esnasında uzaktan erişim yoluyla eğitim verirken, 2'si (%14.3) herhangi bir eğitim vermemiştir.

Veri Toplama Aracı

Durum araştırması olarak tasarlanan bu çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır.

Görüşmeler; nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak sıklıkla (Ryan, Coughlan ve Cronin, 2009) ve tipik olarak katılımcıların belirli bir araştırma sorusu veya ilgilenilen fenomenle ilgili deneyimleri, görüşleri ve inançları hakkında bilgi toplamak için bir araştırma stratejisi olarak kullanılmaktadır (Lambert ve Loiselle, 2007). Görüşme formu; yaş, cinsiyet, mesleki kıdem gibi bazı demografik bilgilere ek olarak araştırmacılar tarafından araştırmanın problemini çok yönlü tanımlayacak şekilde oluşturulan 5 adet görüşme sorusundan oluşmaktadır. Görüşme soruları; sunulan uzaktan eğitim hizmetleri, uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları, uygulamadaki sorunlar, öneriler ve ileriye yönelik öngörülerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarına görüşme formu iletilmiş ve soruları yanıtlamaları sağlanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi; yazılı, sözlü veya görsel belgeleri sistematik olarak analiz etmek için nitel veya nicel olarak kullanılabilen bir yöntemdir (White ve Marsh, 2006). Veri analizi, bütünü anlaşılmamasını sağlamak ve genel anlamını elde etmek için tüm verileri tekrar tekrar okumakla başlar (Tesch, 1990). Daha sonra, kodlar türetmek için veriler kelime kelime okunur (Morse ve Field, 1995). Ardından araştırmacı, kendi yorumunu katmadan kodları oluşturur. Kodlar daha sonra, farklı kodların birbiriyle ilişki ve bağlantı durumuna göre kategorilere ayrılır. Bu ortaya çıkan kategoriler, kodları anlamlı kümeler halinde düzenlemek ve gruplandırmak için kullanılır (Patton, 2002). Bu araştırmada elde edilen veriler ifade edilen içerik analizi sürecine uygun olarak çözümlenmiştir. İlk olarak katılımcılardan elde edilen veriler D1, D2, D3... şeklinde isimlendirilmiştir. Daha sonra veriler içeriklerine göre kodlanmış, elde edilen kodlar birbirleriyle bağlantılarına bakılarak kategorilere ayrılmıştır. Son olarak, kodlar ve kategoriler elde edilen yanıtların sıklığını ifade eden frekans (f) değerleriyle birlikte tablo haline getirilerek sunulmuş ve okul psikolojik danışmanlarının yanıtlarına doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.

Etik Kurallara Uygunluk

Yükseköğretim “Kurumları Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Yönergesi” gereğince, gerçekleştirilen bu çalışma için etik kurul onayı alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda araştırmaya başlamadan önce Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan 07.06.2021 tarihli ve E-81614018-000-544 sayılı yasal izin alınmıştır. Yine bu çalışmada yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altındaki maddelere aykırı hiçbir eylemde bulunulmamıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaların geçerli ve güvenilir olabilmeleri için, iç-dış geçerlik ve iç-dış güvenilirlik ölçütlerinin sağlanması hedeflenmektedir (Glesne, 2020; Shenton, 2004). İç geçerliği sağlamak için inanırlık ölçütü sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun için uzun süreli etkileşim, katılımcı teyidi ve uzman görüşü yöntemlerine başvurulmuştur. Araştırmacılar verilerin toplandığı örneklem grubuyla yakından zaman geçirmiş ve araştırma bulgularının katılımcıların görüşlerini doğru yansıtmaya derecesi teyit edilmiştir. Ayrıca araştırmacılar verilerle ayrı ayrı çalışarak belirledikleri kategori ve temalar üzerinde fikir alışverişinde bulunarak uzlaştıkları ve ayrı düştikleri noktaları belirlemişlerdir. Uzlaşmayan noktalar araştırmacılar tarafından tekrar ele alınarak kategori ve temalara son hali verilmiştir. Araştırmada dış geçerliği sağlamak için aktarılabirlik ölçütü sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun için örneklem seçiminin nasıl yapıldığı, katılımcıların özellikleri ve ortam açıkça belirtilmiştir.

Araştırmada iç güvenirligi sağlamak için tutarlılık ölçütü önemsenmiştir. Bu amaçla, katılımcıların görüşleri özgün hâliyle bulgularda sunulmuştur. Görüşme kayıtları ve analiz dokümanları başka araştırmacıların incelemesine imkân tanıyacak şekilde kaydedilmiştir. Son olarak dış güvenirlilik yani doğrulanabilirlik için katılımcılara soru formu iletilmeden önce görüşlerinin sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacağı ve özel bilgilerinin kesinlikle gizli tutulacağı bilgisi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı onaylayan psikolojik danışmanların görüşleri D1, D2 şeklinde kodlanarak sunulmuştur.

Görüşlerin dürüst bir şekilde ortaya çıkarılmasıyla dış güvenirliliğin sağlanması amaçlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın temel amacı doğrultusunda belirlenen alt amaçlara ilişkin bulgular sunulmuştur.

Okul Psikolojik Danışmanlarının Covid-19 Sürecinde Gerçekleştirdikleri Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde sundukları hizmetlere ilişkin görüşlerinden belirlenen temalar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Covid-19 Sürecinde Sundukları Hizmetler

Kategoriler	Kodlar	f
Destek hizmetler	Veliye yönelik müşavirlik	9
	Öğretmenlere yönelik müşavirlik	7
	Danışman öğretmenlik (Staj uygulamaları)	1
Gelişimsel ve önleyici hizmetler	Üst öğrenime geçiş sınavlarının tanıtılması	6
	Türkiye Bağımlılık Mücadele programı	6
	Covid-19 hakkında bilgilendirme	5
	Verimli ders çalışma teknikleri	5
	Psikolojik sağlamlık	4
	Zaman yönetimi	4
	Üst öğrenim kurumlarının tanıtılması	4
	Meslek tanıtımı	3
	Bilinçli teknoloji kullanımı	2
	Gelişim dönemi özellikleri	2
İyileştirici hizmetler	Psikososyal destek programı (Salgın hastalık)	2

Tablo 2 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde; destek hizmetler, gelişimsel ve önleyici hizmetler ve iyileştirici hizmetler sundukları belirlenmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim yoluyla sundukları destek hizmetler; velilere yönelik müşavirlik (f=9), öğretmenlere yönelik müşavirlik (f=7) ve danışman öğretmenlik (f=1) faaliyetlerinden oluşmaktadır. Katılımcıların sunulan destek hizmetlere ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

D10. Pandemi süreciyle birlikte yüz yüze eğitimin aksadığı dönemlerde rehberlik hizmetlerini çevrimiçi kanallar aracılığıyla uzaktan olarak sürdürdük. Yıllık rehberlik programında planlamış olduğumuz çalışmaları uzaktan eğitim şeklinde EBA ve ZOOM aracılığı ile yürüttük ve yürütmeye devam ediyoruz.

D12. Velilere yönelik olarak çeşitli konularında eğitimler sunduk. Öğretmenlere yönelik olarak rehberlik hizmetleri ve uzaktan eğitimde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin müşavirlik yaptık.

D13. Velilere yönelik seminer çalışmaları ve Covid-19 bilgilendirme çalışmaları yürüttük.

Okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde sundukları gelişimsel ve önleyici hizmetler; üst öğrenime geçiş sınavlarının tanıtılması (f=6), Türkiye Bağımlılık Mücadele programı (f=6), Covid-19 hakkında bilgilendirme (f=5), verimli ders çalışma teknikleri (f=5), psikolojik sağlamlık (f=5), zaman yönetimi (f=4), üst öğrenim kurumlarının tanıtılması (f=4), meslek tanıtımı (f=3), bilinçli teknoloji kullanımı (f=2) ve gelişim dönemi özellikleri (f=2)'dir. Gelişimsel ve önleyici hizmetlere ilişkin bazı psikolojik katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

D1. Covid-19 salgını ve korunma yolları konulu bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirdim.

D4. Süreçte bakanlığın esas aldığı konu olarak psikolojik sağlamlık konusuna değinildi ve bilgilendirme çalışmaları yapıldı.

D8. Öğrenciye yönelik mesleki tanıtım paneli, sınavla öğrenci alan okulların tanıtımı, bağımlılıkla mücadele eğitimi, Covid-19 pandemi süreci ile ilgili eğitim, sınav kaygısı, verimli ders çalışma, LGS'de dikkat edilecekler konusunda seminer çalışmaları gerçekleştirdim.

D9. Pandemi dönemi psikolojik sağlamlık, (öğrenci ve veli), lisede alan seçimi (öğrenci), lise tanıtımı (öğrenci 8. Sınıf), ilham veren rol modeller (öğrencilere yönelik

her oturumda başka bir meslek elemanı ile yapılan meslek tanıtımı) pandemi döneminde verimli ders çalışma yöntemleri (öğrenci) seminerleri yaptım.

D14. Öğrencilerimize bilinçli teknoloji kullanımı, riskli internet kullanımı ve teknoloji bağımlılığı ve Türkiye bağımlılıkla mücadele konusunda uzaktan eğitim verildi.

Okul psikolojik danışmanları Covid-19 sürecinde psikososyal destek (f=2) içerikli iyileştirici hizmetler sunmuşlardır. Katılımcıların bu alanda sundukları hizmetlere ait görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

D6. Bu süreçte öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik olarak psikoeğitim çalışmaları sundum.

D13. Salgın hastalık konusunda psikososyal müdahale çalışmaları yürüttük.

Okul Psikolojik Danışmanlarına Göre Uzaktan Eğitim Faaliyetlerinin Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerinin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin görüşlerinden oluşturulan temalara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Okul Psikolojik Danışmanlarına Göre Uzaktan Eğitim Faaliyetlerinin Avantaj Ve Dezavantajları

Kategoriler	Kodlar	f
Avantajlı yönler	Zaman ve mekân kısıtlaması olmayışı	9
	Ulaşım, zaman, yakıt, aydınlatma vb. alanlarda ekonomik oluşu	7
	Derslerin kaydedilebilir ve sonradan izlenebilir oluşu	2
	İletişim güçlükleri	8
Dezavantajlı yönler	Donanım eksiklikleri	8
	Katılımın düşük oluşu	6
	Değerlendirme güçlükleri	5
	Alt yapı eksiklikleri	4
	Uzun süre ekrana bakmak	2

Okul psikolojik danışmanları uzaktan eğitim hizmetlerinin avantajlı yönlerini; zaman ve mekân kısıtlaması olmayışı (f=9), ulaşım, zaman, yakıt, aydınlatma vb. alanlarda

ekonomik oluşu (f=7) ve derslerin kaydedilebilir ve sonradan izlenebilir oluşu (f=2) olarak bildirmişlerdir. Bazı katılımcıların uzaktan eğitim hizmetlerinin avantajlarına dair görüşleri aşağıdaki gibidir:

D2. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin avantajları; erişilebilirlik, veli ve öğrenciye daha esnek zaman dilimi sunması ve öğrenciye ders kayıtlarının ulaştırılabilmesidir.

D3. Herhangi bir engelden dolayı okula gelemeyen öğrenci için fırsat sağlar. İyi bir planlamayla zaman engeli olmadan günün 24 saati içinde eğitim faaliyetleri gerçekleştirilebilir. Okula gidip gelme, servis, kantin vs maliyetleri kısmen ortadan kaldırır.

D8. Bir kere okul işleyiş ve ders akışını bozmadan büyük gruplardaki öğrencilere ulaşma imkânı bulduk. Okulda seminer salonu yok bu süreçte uzaktan eğitimle bu sorunu çözmüş oldum.

Okul psikolojik danışmanları Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim hizmetlerinin bazı dezavantajlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dezavantajlar; iletişim güçlükleri, donanım eksiklikleri, katılımın düşük oluşu, değerlendirme güçlükleri, alt yapı eksiklikleri ve uzun süre ekrana bakmak olarak sıralanmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının bu konudaki görüşlerinden bir kısmı şu şekildedir:

D6. Yüz yüze iletişimin olmaması (beden dili, jest, mimik vs), katılımın daha az olması, uygulamalı eğitimlerde yeterli verim alınamaması ve sistemseller sorunlar dezavantaj oluşturmuştur.

D9. Dezavantajı; öğrencilerin kameraları kapalı olduğundan karşı tarafın etkilenme düzeyinin anlaşılabilmesi ve öğrencilerin soru sorma davranışının azalması.

D10. Dezavantajı konusunda tabii yine de yüz yüze eğitim, daha etkili iletişim kurma fırsatı tanıyor. Öğrenci veli ya da öğretmen karşınızda hitap edeceğimiz kitlenin beden duruşundan, jest ve mimiklerine kadar gözlemleyebildiğiniz ve hatta etkili iletişim kurabildiğiniz göz temasının olabildiği yüz yüze eğitim faaliyetlerinin yerini çok da tutamıyor diye düşünüyorum.

D13. Dezavantajları, internet ve teknolojik alet sıkıntısı olan öğrencilerin tam anlamıyla sistemden faydalanamaması. Ev ortamı müsait olmayan öğrencilerin derslere katılım ve verimlilik oranı da sıkıntılardan biridir.

Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Faaliyetlerini Gerçekleştirirken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerini gerçekleştirirken karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden belirlenen temalar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Faaliyetlerini Gerçekleştirirken Karşılaştıkları Sorunlar

Kategoriler	Kodlar	f
Teknik sorunlar	Öğrencinin teknolojik cihazının (tablet, pc, akıllı telefon vb.) yetersiz/eksik olması	9
	İnternet ağlarında sık sık bağlantının kopması	9
Çevresel sorunlar	Hareketin kısıtlanması	3
	Öğrenci ve öğretmenin ev ortamının uygun olmaması	2
Ölçme ve değerlendirme sorunları	Öğretim faaliyetlerinin sınav ve notla değerlendirilememesi	6
	Geri bildirim sürecindeki eksiklikler	3
	Devam zorunluluğu olmaması	2
İletişim ve motivasyon sorunları	Öğrenciyle hedeflenen etkileşimin sağlanamaması	3
	Öğrencilerde motivasyon kaybı	3
	Velilerin sürece dâhil edilememesi	3

Okul psikolojik danışmanları, pandemi sürecinde sundukları uzaktan eğitim hizmetlerinde bir takım teknik sorunlarla karşılaştıklarını aktarmışlardır. Bu teknik sorunları; öğrencinin teknolojik cihazının (tablet, pc, akıllı telefon vb.) yetersiz/eksik olması (f=9) ve internet ağlarında sık sık bağlantının kopması (f=9) olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılara ait bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

D1. Öğrencinin yeterli teknolojik imkânının olmamasının en büyük sorun olduğunu düşünüyorum.

D5. Teknolojik donanımın yeterli olmaması ve internet ağlarının sağlıklı işlememesi büyük sorun oluşturuyor.

Sunulan uzaktan eğitim hizmetlerinin; hareketin kısıtlanması (f=3) ile öğrenci ve öğretmenin ev ortamının uygun olmaması (f=2) gibi bazı çevresel sorunlarının olduğu katılımcılar tarafından bildirilmiştir. Bu konuda bazı psikolojik danışman görüşleri şu şekildedir:

D10. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde bedeni kullanmak kısıtlanıyor. Örneğin bir eğitim ya da seminer vereceksem mutlaka bir ısınma oyunu ile başlamayı tercih ediyorum. Bu durum grubun kaynaşmasını ve konuya dikkatin artmasını sağladığından dolayı faydalı buluyorum. Ne yazık ki uzaktan eğitim bu tarz faaliyetlerde sorun oluşturuyor.

D12. Öğrencinin uzaktan eğitimde ders sürecinde evden izole olamaması, ev ortamında sınıf ortamındaki gibi sessizliğin sağlanması ve veli müdahalesinin engellenememesi yaşanan en büyük problemlerden biridir.

Okul psikolojik danışmanları uzaktan eğitim hizmetlerinin ölçme ve değerlendirme sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunlar; öğretim faaliyetlerinin sınav ve notla değerlendirilememesi (f=6), geri bildirim sürecindeki eksiklikler (f=3) ve devam zorunluluğu olmaması (f=2) olarak sıralanmıştır. Bu konudaki bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

D3. Ders sürecinde öğrencilerle göz kontağının kurulamaması ya da öğrencilere geri dönüşlerde problem yaşanması gibi etkenler sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

D4. Yapılan eğitimlerin not sistemine ya da devamsızlığa bir yatırımının olmaması.

D10. Uzaktan eğitim faaliyetleri sırasında bazen öğrencilerin dikkatlerini ve ne yaptıklarını takip etmek zor olabiliyor. Ekranda herkesi göremiyorsunuz. Ayrıca öğrenciyi kamerasını açması konusunda zorlayamıyorsunuz. Kamerası açık olmayınca da acaba sizi ne kadar dinliyor, etkin dinliyor mu, anlattığımız konu ya da yaptığımız etkinlik karşı tarafa ulaşıyor mu bilemeyebiliyorsunuz.

Pandemi sürecindeki uzaktan eğitim faaliyetlerinde; öğrenciyle hedeflenen etkileşimin sağlanamaması (f=3), öğrencilerde motivasyon kaybı (f=3) ve velilerin sürece dahil edilememesi (f=3) gibi iletişim ve motivasyon sorunlarının olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu konudaki görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

D3. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde belli bir zamandan sonra öğrenciler kendilerini tatil moduna soktuklarından dolayı motivasyonları düştü.

D9. Bazı öğrenciler soru sorma konusunda normalden daha fazla çekingen davrandılar. Öğrencinin derste söz hakkı istememesi, derse katkı sağlamaması ve bazı öğrencilere soru sorduğumuzda cevap vermemeleri gibi nedenlerle etkileşim sağlanamadı.

D12. Veliler uzaktan eğitim sürecinde geri planda kaldılar. Öğrenciler üzerinde denetim sağlayamadıklarından pek çok öğrenci derse girmedi.

Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik önerilerine ilişkin görüşlerinden belirlenen temalar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Önerileri

Kategoriler	Kodlar	f
Öğretim sürecine ilişkin öneriler	Ders sayısının azaltılması	5
	Velinin sürece daha fazla dâhil edilmesini sağlamak	3
	Öğrencinin motivasyonu arttırmak için ilgi çekici uygulama ve etkinliklerin kullanılması	2
	Ölçme ve değerlendirmenin sağlanması	2
	Tüm öğrencilerin teknolojik cihazlara ulaşımının sağlanması	7
Teknik öneriler	İnternet erişiminin ücretsiz olması	4
	Öğrencinin kamera açmasının sağlanması	2
	Öğretmenlere yönelik uzaktan eğitimin verimli kullanılması konulu eğitimler sunulması	3
Paydaşlara yönelik öneriler	Velilere yönelik uzaktan eğitim konulu eğitimler sunulması	1

Okul psikolojik danışmanları Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik birtakım öneriler sunmuşlardır. Öğretim sürecine ilişkin öneriler; ders sayısının azaltılması (f=5), velinin sürece daha fazla dâhil edilmesini sağlamak (f=3), öğrencinin motivasyonu arttırmak için ilgi çekici uygulama ve etkinliklerin kullanılması (f=2), ölçme ve değerlendirmenin sağlanması (f=2) olarak ifade edilmiştir. Bu önerileri içeren bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

D2. Ders sayısının azaltılması gerekir. Derslerin zümre olarak tek elden çıkması daha doğru olur.

D4. Öğretmen ve öğrencilerin bu süreçte motivasyon kaybı yaşamamaları adına yapılan uzaktan eğitimin daha ilgi çekici hale getirilmesi planlama arasında yer alabilir.

D5. Burada veli işbirliğinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha hep beraber yaşayarak gördük. Bu nedenle velilerin eğitim sürecine katkıda bulunmaları gerekiyor.

D11. Bir şekilde sınavların yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik teknik önerileri; tüm öğrencilerin teknolojik cihazlara ulaşımının sağlanması (f=7), internet erişiminin

ücretsiz olması (f=4), öğrencinin kamera açmasının sağlanması (f=2) olarak sıralanmıştır. Teknik önerilere ilişkin psikolojik danışman görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

D6. Uzaktan eğitim yapılabilecek sistemlere ulaşım kolay ve ücretsiz olmalıdır.

D8. Öncelikle kameraların açık olması gerekiyor buna bir şekilde çözüm bulunması gerekiyor.

Pandemi sürecinde sunulan uzaktan eğitim hizmetlerini için paydaşlara yönelik bazı öneriler aktarılmıştır. Bu öneriler; öğretmenlere yönelik uzaktan eğitimin verimli kullanılması konulu eğitimler sunulması (f=3) ve velilere yönelik uzaktan eğitim konulu eğitimler sunulması (f=1)' dir. Paydaşlara yönelik önerileri içeren bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

D7. Velilerin uzaktan eğitim sürecinde yapmaları gerekenler konusunda eğitime alınmaları gerekiyor.

D14. Aileler öğrencilerin derslere katılımı ve denetlenmesi konusunda eğitilmelidir. Bu süreçte öğretmenlere yönelik teknoloji kullanımı, e içerik oluşturma, ölçme araçları geliştirme, uzaktan eğitim teknikleri konusunda eğitimler düzenlenmelidir.

Okul Psikolojik Danışmanlarının Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Öngörülerine İlişkin Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrası uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik öngörülerine ilişkin görüşlerinden oluşturulan temalar Tablo 6' da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Öngörülleri

Kodlar	f
Yüz yüze eğitime destek olarak kullanılmaya devam edecek	8
Öğretmen, veli ve öğrencilere yönelik seminerlerde kullanılmaya devam edecek	3
Öğrencinin okula gelmesine imkân olmayan özel durumlarda kullanılmaya devam edecek	2

Okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrası uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik öngörülleri; yüz yüze eğitime destek olarak kullanılmaya devam edileceği (f=8), öğretmen, veli ve öğrencilere yönelik seminerlerde kullanılmaya devam edileceği (f=3), öğrencinin okula gelmesine imkân olmayan özel durumlarda kullanılmaya devam edileceği (f=2) yönündedir. Bu öngörülleri içeren katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

D6. Faydalı olduğunu ve uzaktan eğitim faaliyetlerinin pandemi sonrasında da eskiye oranla daha yaygın olarak kullanılmaya devam edeceğini düşünüyorum.

D8. Bu süreçten sonra eğitime destekleyici bir yöntem olarak kullanılmaya devam edecektir diye düşünüyorum. Eğitimi zaman-mekân sınırından kurtarması, bazı uygulamaların (meslek tanıtım paneli gibi) uzaktan yapılmaya devam edilmesine katkı sağlayabilir.

D10. Pandemi sonrasında bence bazı uzaktan eğitim faaliyetleri devam edecek. Örneğin artık kar yağınca, kar tatili diye bir şey olmayabilir. Okula ulaşım sağlanamıyorsa, öğretmen ve öğrenciler evden canlı derse katılabilecek.

TARTIŞMA

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen araştırmanın ilk alt amacı, okul psikolojik danışmanlarının Covid-19 sürecinde yürüttükleri uzaktan eğitim hizmetlerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Elde edilen sonuçlar; okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim yoluyla destek hizmetler,

gelişimsel ve önleyici hizmetler ve iyileştirici hizmetler sunduklarını göstermiştir. Belirlenen bu kategorilere ait temalar ise; velilere yönelik müşavirlik, öğretmenlere yönelik müşavirlik, danışman öğretmenlik, üst öğrenime geçiş sınavlarının tanıtılması, Türkiye Bağımlılıkla Mücadele programı, Covid-19 hakkında bilgilendirme, verimli ders çalışma teknikleri, psikolojik sağlamlık, zaman yönetimi, üst öğrenim kurumlarının tanıtılması, meslek tanıtımı, bilinçli teknoloji kullanımı, gelişim dönemi özellikleri ve psikososyal destek konulu hizmetler olarak belirlenmiştir. Bu sonuçla paralel olarak Karaman, Esici, Tomar ve Aliyev (2021), okul psikolojik danışmanlarının pandemi sürecinde öğrencilere, velilere ve öğretmenlere yönelik hizmetler sunduklarını belirlemişlerdir. Öğrencilere yönelik; bireysel danışmanlık, form doldurma, görüşme (çevrimiçi, yüz yüze, telefon), grup danışmanlığı, akran danışmanlığı, mesleki rehberlik, önleyici danışmanlık ve sosyal yardım hizmetleri yürütmüşlerdir. Velilere dönük olarak aile danışmanlığı, veli toplantıları, veli ihtiyaç analizi, çevrimiçi veli semineri ve ev ziyaretlerinin yanı sıra aileler için daha önce planladıkları hizmetleri sürdürmüşlerdir. Benzer bir sonuç Eşici, Ayvaz, Yetim, Çağlar ve Bedir (2021) tarafından bulgulanmıştır. Araştırmacılar, okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim sürecinde veli görüşmesi, öğrenci görüşmesi ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sunduklarını belirlemişlerdir. Okul psikolojik danışmanları bu süreçte öğretmenlere sürecin nasıl yürütüleceği konusunda destek vermişler ayrıca, öğrenci ve velilere bilgilendirici yayınlar hazırlayıp sunmuşlardır. Ruh sağlığı açısından olumsuz sonuçlar doğuran pandemi döneminde sosyal destek kaynaklarının aktif kullanımı koruyucu bir role sahip olduğundan (Saltzman, Hansel ve Bordnick, 2020); okul psikolojik danışmalarının bu süreçte sundukları hizmetlerle önemli bir rolü yerine getirmiş oldukları söylenebilir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim sürecinde sorumlu oldukları tüm hizmet alanlarında (destek, gelişimsel ve önleyici, iyileştirici) faaliyet gösterdikleri ayrıca Covid-19 ile mücadelede bilgilendirici ve destekleyici çalışmalarını yürüttüklerini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci alt amacı, okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerinin avantajları ve dezavantajlarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır.

Buna ilişkin olarak okul psikolojik danışmanları zaman ve mekân kısıtlaması olmayışını, ulaşım, zaman, yakıt, aydınlatma vb. alanlarda ekonomik oluşunu, derslerin kaydedilebilir ve sonradan izlenebilir oluşunu uzaktan eğitim hizmetlerinin avantajlı yönleri olarak bildirmişlerdir. Uzaktan eğitimin avantajlarını inceleyen araştırmalar, çalışmanın bu bulgusuna benzer sonuçlar ortaya koymaktadır (Altınpulluk, 2021; DeNeui ve Dodge, 2006; Horspool ve Lange, 2012; Koç, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020). Veletsianos ve Houlden (2019), uzaktan eğitimin yaklaşık yarım yüzyıllık gelişimini inceledikleri çalışmalarında teknolojik gelişmelerle birlikte artan zaman ve mekânsal esnekliğin önemli bir avantaj yarattığını ifade etmişlerdir. Paralel şekilde çevrimiçi yollarla yürütülen eğitim faaliyetlerinin pek çok alanda maliyet tasarrufu sağladığı ve yüz yüze eğitime kıyasla daha ekonomik olduğu bilgisi vurgulanmaktadır (Li, 2017; Zhang ve Worthington, 2017). Durak ve Ataizi (2016), çevrimiçi derslerin kayıt altına alınmasının ders kaynaklarına doğrudan erişim fırsatı tanıdığını ve bunun uzaktan eğitimin olumlu bir niteliği olduğunu aktarmıştır. Gerek pandemi öncesinde gerekse pandemi döneminde olsun uzaktan eğitim paydaşlar için önemli avantajlar sunmaktadır. Virüsle mücadelede alınan önlemlerle okulların kapatılması eğitim-öğretim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için acil önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu ihtiyacı karşılayacak en uygun yol olarak kullanılmaya başlanan çevrimiçi eğitim, öğrencinin kendi evinde ve esnek saatlerde ders dinleyebilmesine olanak tanımış ve önemli bir açığı kapatmıştır. Aynı zamanda öğretimin bir kurum dışında gerçekleşmesi; kurumun yakıt, elektrik, su gibi harcamalarını; öğrencinin ise yol ve yiyecek masraflarını asgari düzeye indirmiştir. Son olarak dijital ortamlardaki verilerin kaydedilebilir oluşu, öğrencilerin yapılan dersleri tekrar izlemelerine olanak tanımıştır. Bu sayede bireysel farklılıkların öğrenme üzerindeki etkisinin kontrol edilebildiği ve öğrenciler için kayda değer faydalar sağladığı söylenebilir.

Uzaktan eğitim, sunduğu pek çok avantajın yanında bazı dezavantajlara da sahiptir. Araştırmanın bulgularına göre okul psikolojik danışmanları bunları; iletişim güçlükleri, donanım eksiklikleri, katılımın düşük oluşu, değerlendirme güçlükleri, alt yapı eksiklikleri ve uzun süre ekrana bakmak olarak ifade etmişlerdir. Boling, Hough,

Krinsky, Saleem ve Stevens (2012), pandemi öncesi yürüttükleri bir araştırmada katılımcıların çoğu çevrimiçi öğrenmenin iletişimi sınırladığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler; öğretmenlerinden, dersin içeriğinden ve sınıf arkadaşlarından soyutlanmış hissettiklerini aktarmışlardır. Çevrimiçi öğrenme sürecinde EBA, Zoom vb. programlarla yürütülen derslerde öğrenciler kameralarını açma hususunda zorunlu tutulmamıştır. Dolayısıyla dersi yürüten kişiler, aktardıkları bilgilerin karşı tarafa ulaşip ulaşmadığı konusunda dönüt almada zorlanmışlardır. İletişimin oluşması için gerekli temel öğelerden olan dönütün eksikliği, yani alıcının (öğrenci) kaynaktan (öğretmen) gelen mesajlara cevap vermemesi uzaktan eğitim için bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Kaynar, Kurnaz, Doğrukök ve Şentürk-Barışık (2020), ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşlerini inceledikleri araştırmalarında yaşanan donanım ve alt yapı eksikliklerinin öğrencilerin uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik algılarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde uzaktan eğitimde yaşanan sorunları inceleyen araştırmaların çoğu donanım ve internet bağlantısıyla ilgili sorunlara dikkat çekmektedir (Bilgiç ve Tüzün, 2020; Kavuk ve Demirtaş; 2021; Zhang, Wang, Yang ve Wang, 2020). Ne kadar iyi planlanırsa planlansın, öğrencinin uzaktan eğitim faaliyetlerine katılacak gerekli teknolojik cihaza ve internete sahip olmaması ayrıca eğitimin gerçekleşeceği platformlarda bazı alt yapı sorunlarıyla (bağlantı kopması, yeniden bağlanma güçlükleri, vb.) karşılaşılması paydaşlar için önemli dezavantajlar ortaya çıkaracaktır. Katılımcıların belirttiği olumsuzluklardan diğerlerini, öğrencilerin çevrimiçi derslere katılımlarının düşük oluşu ve değerlendirme eksikleri oluşturmaktadır. Bu bulgu yapılan bazı araştırmalar tarafından da desteklenmektedir (Alper, 2020; Canpolat ve Yıldırım, 2021). Pandemi sürecinde yürütülen uzaktan eğitim faaliyetlerinde okul idaresi tarafından derslere katılan öğrenci sayıları düzenli olarak kayıt edilmesine karşılık öğrenci bilgilerinin yer aldığı E-Okul sistemine devamsızlıklar işlenmemiştir. Yine yıllık eğitim-öğretim planına uygun olarak dersler işlenmesine rağmen yıl içerisinde sınavlar yapılmamış, öğretmenlerden ders içi performansa bakılarak not vermeleri istenmiştir. İzahı yapılan bu durumlar, öğrencilerin derslere devamlı katılımı ve dersi dinlemesi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt amacı, okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunları belirlemektir. Psikolojik danışmanlar, pandemi sürecinde sundukları uzaktan eğitim hizmetlerinde bir takım teknik sorunlarla karşılaştıklarını aktarmışlardır. Bu teknik sorunları; öğrencinin teknolojik cihazının (tablet, pc, akıllı telefon vb.) yetersiz/eksik olması ve internet ağlarında sık sık bağlantının kopması olarak ifade etmişlerdir. Bakker ve Wagner (2020), çeşitli ülkelerden birçok öğretmenin, tüm öğrencilerin kaynaklara erişme ve çevrimiçi eğitime katılma şansı bulamadığı için öğrenciler arasındaki eşitsizlikten endişe duyduğunu belirtmiştir. Altıntaş-Yüksel (2021), çevrimiçi ders sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin en çok internet, bilgisayar eksikliği gibi teknoloji konusunda sorunlar yaşadıklarını saptamıştır. Araştırma sonuçlarının da desteklediği üzere, çevrimiçi derslere katılmak için gerekli teknik kaynaklara erişimde birtakım engeller ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim sürecinden tüm öğrencilerin eşit şekilde yararlanmasını sağlamak ve dersi yürüten öğretmenlerin bağlantı sorunlarıyla zaman kaybetmesini önlemek, bu teknik sorunların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacaktır.

Araştırma bulgularından bir diğeri de, uzaktan eğitim hizmetlerinde hareketin kısıtlanması ile öğrenci ve öğretmenin ev ortamının uygun olmaması gibi bir takım çevresel sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu bulguya paralel olarak Huckins ve diğerleri (2020) yürüttükleri boyamsal araştırmalarında, pandemi döneminde bireylerin artan telefon kullanımıyla birlikte fiziksel aktivitelerinin azaldığını ve daha hareketsiz olduklarını saptamışlardır. Nash (2020) ise, özellikle kadın öğretmenlerin ders hazırlama ve kaydetme, çocuklarına bakma ve ev işlerini yapma zorunluluğunu da içeren günlük rutinlerinde bazı sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Uzaktan eğitim sürecinin, evdeki çalışma ortamının karmaşıklığından olumsuz etkilenmesi (Lehr, Evangelou ve Sammons, 2020), araştırmamızın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Bir yılı aşkın süredir eğitim faaliyetlerine genellikle evden bilgisayar, tablet ya da akıllı telefon gibi cihazlarla uzaktan katılan öğrenciler yoğun olarak teknolojik cihazları kullanmak durumunda kalmışlardır. Aynı zamanda kısmi ve tam kapanmalar nedeniyle

oldukça uzun süre evden dışarı çıkamamışlardır. İfade edilen bu nedenlerle öğrencilerin fiziksel aktiviteleri sınırlanmıştır. Bunun yanında, derslere evden katılan öğrenciler ve öğretmenlerin bir takım ortamsal sorunları olduğundan bahsedilebilir. Aile üyelerinin kalabalık oluşu ve öğrencinin derse katılacağı sessiz ve uygun ortamın bulunmaması bazı sorunlar ortaya koymaktadır. Ayrıca dersi anlatan öğretmenlerin; çocuk bakımı ve ev işi gibi diğer sorumluluk alanlarındaki görevlerini aynı anda yürütmeye çalışmalarının da bazı engeller oluşturduğu söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar, uzaktan eğitim sürecinde bir takım ölçme ve değerlendirme sorunları olduğuna işaret etmektedir. Bu sorunları; öğretim faaliyetlerinin sınav ve notla değerlendirilememesi, geri bildirim sürecindeki eksiklikler ve devam zorunluluğu olmaması oluşturmaktadır. Pandeminin başlamasıyla birlikte acil olarak çevrimiçi eğitim ortamlarına geçiş yapılması, mevcut ölçme ve değerlendirme sistemlerinin kullanılmasının önüne geçmiştir (Bozkurt vd, 2020). Bu durum öğretim hizmetlerinden sorumlu öğretmenler tarafından sorun olarak ortaya koyulmuştur (Canpolat ve Yıldırım, 2021). Eğitim faaliyetlerinin herhangi bir ölçme aracıyla değerlendirilmemesi 'ne kadar' ve 'ne düzeyde' öğrenme sağlandığının bilinmesini engellemektedir. Bu durum öğrenciler üzerinde hem kısa vadeli hem de uzun vadeli sorunlar oluşturabilir. Bununla birlikte; yüz yüze eğitimde bireysel geri bildirim alan öğrencilerin, çevrimiçi eğitimde bireysel geri bildirim alamayan öğrencilere kıyasla kendilerini daha yeterli olarak algıladıkları öngörülmektedir. Bu varsayım, bireysel geri bildirim öğrencilerin öz yeterliklerini arttırdığını gösteren araştırmalarla desteklenmektedir (Redifer, Bae ve Zhao, 2021; Wang ve Wu, 2008). Özellikle doğrudan geri bildirim yoluyla sağlanan sosyal ve duygusal destek, öğrencilerin kendi becerilerine olan güvenini güçlendirmeye yardımcı olmaktadır (Kruger ve Dunning, 1999). Uzaktan eğitimde; öğrencinin ses ve kamera açmaması, çekingen öğrencilerin soru sormada isteksiz oluşları gibi nedenlere bağlı olarak geri bildirim sürecinde bazı aksaklıklar oluşmuştur. Bu durumun öğrencilerin geri bildirim sayesinde edindiği faydaların önüne geçtiği söylenebilir. Ölçme ve değerlendirme kategorisine ait son tema öğrencilerin devam zorunluluğu olmayışlarıyla ilişkilendirilmiştir. Erol-Şahin (2019), uzaktan eğitim sürecinde öğrenci

katılımının beklenenin çok altında olduğu ve öğrencilerin dersi ciddiye almadıkları sonucunu ortaya koymuştur. Karadağ ve Yücel (2020) tarafından yapılan araştırmada ise; öğrencilerin %23'ünün uzaktan eğitime dâhil olmadığı belirtilmiştir. Pandeminin başlamasıyla eğitim-öğretimin devamını sağlamak için çevrimiçi derslere ani bir geçiş olmasına karşılık, paydaşların bu yolla eğitim tarzını uygulamada deneyimden yoksun olduğu açıktır. Dersler müfredata uygun olarak gerçekleştirilmesine rağmen, öğrencilerin bu derslerden nasıl değerlendirileceği, yoklamaların nasıl alınacağı konusunda netliğe bağlanmayan hususlar söz konusu olmuştur. Bu süreçte derslere katılmaya imkân olmayan öğrencilerin fırsat eşitsizliği yaşamalarını engellemek için devam zorunluluğunun olmaması gibi bazı esnek uygulamalar yapılmıştır. Bu konudaki denetleme eksikliklerinin öğrencilerin derslere katılmamasını üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Uzaktan eğitim sürecine ilişkin yaşanan sorunlara ait bulgulardan bir diğeri; öğrenciyle hedeflenen etkileşimin sağlanamaması, öğrencilerde motivasyon kaybı ve velilerin sürece dahil edilememesi gibi iletişim ve motivasyon sorunlarının olduğu yönündedir. Öğrenci, öğretmen ve öğrenme içerikleri arasındaki etkileşim; öğrenme sürecinde merkezi bir unsur olarak tanımlanmıştır (Bernard vd., 2009). Çevrimiçi eğitimde etkileşim düzeyinin beklenenin altında olduğu bulgusu, uzaktan eğitim deneyimi olan öğrencilerin görüşlerini inceleyen araştırmaların da vurguladığı noktalar arasındadır. Örneğin McConnell (2006), çevrimiçi eğitimde karşılaşılan iletişim sorunlarını incelediği araştırmasında öğrencilerin genellikle kendilerini yalnız hissettiklerini, diğer öğrenciler tarafından gölgelendiklerini ve fikirlerini açıkça paylaşma konusunda isteksiz olduklarını belirlemiştir. Benzer şekilde Kear (2010); öğrencilerin görüşlerine başvurduğu çalışmada öğrenciler, uzaktan eğitimin kişiden kişiye etkileşim gibi değil de daha çok bilgisayar-bilgisayar etkileşimine benzediğini ifade etmişlerdir. Öğrencinin hem akranları hem de öğretmenleriyle kurdukları etkileşimin, uzaktan eğitimde sekteye uğradığı açıktır. Özellikle kültürel olarak iletişimde fiziksel temas kurmanın önemi göz önünde tutulduğunda, çevrimiçi uygulanan derslerde etkileşimin yüz yüze etkileşim gibi olmadığı daha açık hale gelecektir. Yaşanan sorunlardan bir diğeri de öğrencilerin

motivasyon eksiklikleridir. Öğretmenler bilhassa ilkokul ve ortaokul öğrencileriyle yüz yüze temas kuramamanın onları motive etmede önemli sorunlar ortaya çıkardığını ifade etmişlerdir (Kruszewska, Nazaruk ve Szewczyk, 2020). Motivasyon öğrencilerin çevrimiçi derslerdeki performansı için önemli bir faktördür (Castillo-Merino ve Serradel-Lopez, 2014). Ryan ve Deci (2000), motive olmuş öğrencilerin zorlu öğrenme aktivitelerini daha kolay yapabildiklerini ve uygun stratejilerle öğrenme faaliyetlerine katıldıklarını savunmaktadır. Özaydın-Özkara ve Çakır (2018), teknik zorlukların öğrencilerin motivasyonu ve öğrenmesi üzerinde de olumsuz bir etkisi olduğunu bulmuştur. Pandemi sürecinde gerek istenilen etkileşimin sağlanamaması, gerekse öğretim faaliyetlerinin sınav ve notla değil de ders için performans ile değerlendiriliyor oluşu öğrencilerin motivasyonu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitimde velilerin sürece tam anlamıyla dâhil edilememesi sorunu araştırmanın diğer bulguları arasında yer almaktadır. Veli desteği, pandemi sürecinde öğrencilerin çevrimiçi dersleri tamamlayabilmeleri için oldukça önemlidir (Simons, Leverett ve Beaumont, 2020). Özellikle teknik sorunlar konusunda velileri tarafından desteklenen öğrencilerin daha başarılı olabileceği bilinmektedir (Livari, Sharma ve Ventä-Olkkonen, 2020). Ebeveynlerin böylesi önemli bir pozisyonda olmasına karşılık, bu araştırma sonuçlarına göre uzaktan eğitimde çocuklarına yeterli düzeyde destek sağlamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerinden destek göremeyen çocukların süreçte yaşadıkları teknik sorunlarla baş etmede yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü alt amacı, okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik önerilerini belirlemektir. Okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden oluşturulan kategorilerden ilki öğretim sürecine ilişkin önerileri içermektedir. Bu kapsamda; ders sayısının azaltılması, velinin sürece daha fazla dâhil edilmesini sağlamak, öğrencinin motivasyonu arttırmak için ilgi çekici uygulama ve etkinliklerin kullanılması, ölçme ve değerlendirmenin sağlanması önerilmiştir. Bu bulguya benzer şekilde Altınpulluk (2021), öğretim üyelerinin uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik görüşlerini incelediği araştırmasında katılımcılar ders sürelerinin azaltılmasını vurgulamışlardır. Özdoğan ve Berkant (2020)'in araştırmasında, uzaktan

eğitim sürecine ilişkin çeşitli paydaşlar ders sayısının azaltılmasını önermişlerdir. Diğer taraftan Daniela, Rubene ve Rüdolf (2021), uzaktan eğitim sürecinde veli desteğinin kilit bir önem taşıdığını ve ebeveynleri tarafından desteklenmeyen öğrencilerin çevrimiçi eğitimlere daha az katıldıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimde verimli olmak ve öğrencinin derslere devamını sağlamak için önemli noktalardan biri de öğrencinin motivasyonu sağlamaktır. Öyle ki bu araştırmada da okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin çeşitli etkinliklerle motivasyonunun artırılmasını önermişlerdir. Bu sonuçla paralel olarak Sormunen (2020), öğrencilerin çevrimiçi eğitimde daha iyi öğrenebilmeleri için akran desteğini de içeren işbirlikçi öğrenim uygulamalarına ihtiyaç olduğunu altını çizmiştir. Chiu, Lin ve Lonka (2021), çeşitli duygulara hitap eden multimedya tasarımlarının öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını arttıracaklarını savunmaktadırlar. Ryan ve Deci (2020) ise öğrenci motivasyonunun dersten derse değişiklik gösterebileceği için öğrencileri desteklemek için farklı seçenekler sunulmasının önemini vurgulamışlardır. Uzaktan eğitim sürecinde bir takım ölçme ve değerlendirme sorunları olduğunu ifade etmiştik. Okul psikolojik danışmanları bu sorunların önüne geçmede ölçme ve değerlendirmenin sağlanması önerisinde bulunmuşlardır. Alanda yapılan araştırmalardan bazıları araştırmanın bu bulgusuna benzer öneriler sunmaktadır (Altınpulluk, 2021; Bıyıklı ve Özgür, 2021; Can, 2020; Gewin, 2020). Yüz yüze eğitim için de önemli olan veli desteği, çeşitlendirilmiş öğretim materyalleri, objektif ölçme ve değerlendirme gibi hususlar çevrimiçi eğitim için de önem arz etmektedir. Belirtilen alanlarda yapılacak düzenleme ve güncellemelerle çevrimiçi eğitim faaliyetlerinin daha başarıyla yürütüleceği savunulabilir.

Okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik önerilerinden oluşturulan kategorilerden bir diğeri de teknik önerilerdir. Katılımcılar teknik öneri olarak; tüm öğrencilerin teknolojik cihazlara ulaşımının sağlanmasını, internet erişiminin ücretsiz olmasını ve öğrencinin kamera açmasının sağlanmasını tavsiye etmişlerdir. Benzer şekilde uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerini inceleyen araştırmalar (Bıyıklı ve Özgür, 2020; Can, 2020; Carrillo ve Flores, 2020), öğrencilerin

çevrimiçi derslere katılmasını sağlayacak teknolojik alete ve internete sahip olmasının uzaktan eğitim hizmetlerinin kalitesini arttıracaklarını savunmaktadır.

Okul psikolojik danışmanları, pandemi sürecinde sunulan uzaktan eğitim hizmetleri için paydaşlara yönelik de bazı öneriler aktarmışlardır. Bu öneriler; öğretmenlere yönelik uzaktan eğitimin verimli kullanılması konulu eğitimler sunulması ve velilere yönelik uzaktan eğitim konulu eğitimler sunulmasıdır. Alandaki araştırmalar bu sonuçla paralel olarak, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetlerinin verilmesi gerektiğini aktarmışlardır (Duman, 2020; Eken, Tosun ve Tuzcu-Eken, 2020; Kırmızıgül, 2020). Öçal, Halmatov ve Ata (2021), öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde bazı durumlarda velilerle iletişim kurmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim teknolojilerini etkin kullanan öğretmenlerin diğerlerine göre süreci daha iyi yönetebildikleri görülmektedir. Dolayısıyla, bu süreç sadece öğretmeni içermediği için hem öğretmenlerin hem de velilerin eğitilmesi ve desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırmanın beşinci alt amacı, okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrası uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik öngörülerini belirlemektir. Okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrası uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik öngörülerini; yüz yüze eğitime destek olarak kullanılmaya devam edileceği, öğretmen, veli ve öğrencilere yönelik seminerlerde kullanılmaya devam edileceği, öğrencinin okula gelmesine imkân olmayan özel durumlarda kullanılmaya devam edileceği yönündedir. Uzun yıllardır kullanılmakta olan uzaktan eğitimin, virüsle mücadele sürecinde bir süre daha devam etmesi muhtemeldir (Martin, 2020). Pandemiyle birlikte acil eğitim ihtiyacını karşılamak için son iki akademik yıl boyunca kullanılan uzaktan eğitim faaliyetleri hayatımızın merkezinde yer almaktadır. Pandemi bittikten sonra da; salgın hastalıklar, bireysel hastalıklar, doğal afetler ve zorlu iklim şartları vb. sebeplerle okulda yüz yüze eğitim alması engellenecek öğrenciler için önemli bir boşluğu dolduracağı açıktır. Teknolojik gelişmelerin çok hızlı yaşandığı günümüz dünyasında, aslında geçmişi uzun yıllara dayanan çevrimiçi derslerin dezavantajları kontrol edilebilirse yeri doldurulamayacak avantajlarıyla kullanılmaya devam edeceği öngörülmektedir.

SINIRLILIK ve ÖNERİLER

Covid-19 pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim yoluyla sundukları hizmetlere ilişkin görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada bazı sınırlılıklar söz konusudur. Bu araştırma 14 okul psikolojik danışmanının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının sayısı göz önüne alındığında araştırmanın ilk sınırlılığını örneklem sayısı oluşturmaktadır. Sonraki araştırmalar daha geniş örneklem gruplarıyla yürütülerek daha çeşitli verilerle betimleme yapılmasına imkân sağlanabilir. Araştırmanın katılımcıları Trabzon ilinde çalışan psikolojik danışmanlarla sınırlı kalmıştır. Türkiye'nin bölgesel kültür çeşitliliğini yansıtacak şekilde farklı illerde çalışan okul psikolojik danışmanlarının görüşleri alınarak bölgesel farklılıkların incelenmesi alanyazına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada veriler; okul psikolojik danışmanlarının sundukları uzaktan eğitim hizmetlerinin neler olduğu, uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları, uygulamadaki sorunlar, öneriler ve ileriye yönelik öngörülerini inceleyen yarı yapılandırılmış sorularla toplanmıştır. İleride yapılacak araştırmalar, okul psikolojik danışmanlarının pandemi sürecinde mesleki faaliyetlerinde oluşan değişimleri, paydaşlardan aldıkları dönütleri vb. inceleyecek farklı sorularla yürütülebilir. Son olarak; okul psikolojik danışmanlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik görüşlerini inceleyen bu çalışmadan sonra öğretmen, öğrenci ve veli gibi paydaşların pandemi sürecinde yürütülen rehberlik faaliyetlerine ilişkin görüşleri araştırılabilir. Bu sayede, pandemi sürecinin okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerini ne şekilde etkilediğine geniş bir perspektiften ışık tutulmuş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alper, A. (2020). Pandemi sürecinde K-12 düzeyinde uzaktan eğitim: Durum çalışması. *Millî Eğitim*, 49(1), 45-67.
- Altınpulluk, H. (2021). Türkiye'deki öğretim üyelerinin covid-19 küresel salgın sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 53-89.
- Altıntaş-Yüksel, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin covid-19 salgını sürecinde çevrim içi ders-uzaktan eğitim deneyimlerinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 57, 291-303. doi:10.7816/ulakbilge-09-57-11
- Bakker, A., & Wagner, D. (2020). Pandemic: Lessons for today and tomorrow? *Educational Studies in Mathematics*. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10649-020-09946-3>.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bernard, R., Abrami, P., Borokhovski, E., Wade, A., Tamin, R., Surkes, M., & Bethel, E. A. (2009). Meta-analysis of three types of interaction treatments in distance education. *Review of Educational Research*, 79(3), 1243-1289. doi:10.3102/0034654309333844.
- Bıyıklı, C., & Özgür, A. O. (2021). Öğretmenlerin Covid-19 pandemi dönemindeki senkron uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 110-147.
- Bilgiç, H. G., & Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 26-50.
- Boling, E. C., Hough, M., Krinsky, H., Saleem, H., & Stevens, M. (2012). Cutting the distance in distance education: Perspectives on what promotes positive, online learning experiences. *The Internet and Higher Education*, 15(2), 118-126. doi:10.1016/j.iheduc.2011.11.006
- Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirschi, V., Schuwer, R., Egorov, G., ... & Paskevicius, M. (2020). A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 Pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-126. doi:10.5281/zenodo.3878572
- Brown, C. (2017). *Advantages and disadvantages of distance learning*. Retrieved from <https://www.eztalks.com/elearning/advantages-and-disadvantages-of-distance-learning.html>.

- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Canpolat, U., & Yıldırım, Y. (2021). Ortaokul öğretmenlerinin Covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim deneyimlerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 74-109.
- Carrillo, C., & Flores, M. A., (2020). Covid-19 and teacher education: A literature review of online teaching and learning practices. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 466-487. doi:10.1080/02619768.2020.1821184
- Castillo-Merino, D., & Serradell-López, E. (2014). An analysis of the determinants of students’ performance in e-learning. *Computers in Human Behavior*, 30, 476–484. doi:10.1016/j.chb.2013.06.020.
- Chiu, T. K. F., Lin, T. J., & Lonka, K. (2021). Motivating online learning: The challenges of Covid-19 and beyond. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 30, 187-190.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4nd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the Covid-19 pandemic. *Prospects*, 49, 91-96. doi:10.1007/s11125-020-09464-3
- Daniela, L., Rubene, Z., & Rudolfa, A. (2021). Parents’ perspectives on remote learning in the pandemic context. *Sustainability*, 13, 3640. doi:10.3390/su13073640
- DeNeui, D. L., & Dodge, T. L. (2006). Asynchronous learning networks and student outcomes: The utility of online learning components in hybrid courses. *Journal of Instructional Psychology*, 33(4), 256-259.
- Dhawan, S. (2020). Online Learning: A Panacea in the Time of Covid-19 Crisis. *Journal of Educational Technology Systems*. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7308790/>. doi:10.1177/0047239520934018
- Doğan, S., & Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 111-124.
- Duman, S. (2020). Salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 95-112. doi:10.37669/milliegitim.768887
- Durak, G., & Ataizi, M. (2016). Learner views about a distance education course. *Contemporary Educational Technology*, 7(1), 85-105.

- Eken, Ö., Tosun, N., & Tuzcu-Eken, D. (2020). Covid-19 salgını ile acil ve zorunlu uzaktan eğitime geçiş: Genel bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 113-128. doi:10.37669/milliegitim.780722
- Erol-Şahin, A. (2019). Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla öğretilmesi hakkında öğretim elemanlarının görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 477-502. doi:10.17152/gefad.429656
- Eşici, H., Ayaz, A., Yetim, D., Çağlar, S., & Bedir, N. (2021). Teachers in Covid-19 period: Psychological effects, practices and career needs. *Turkish Journal of Education*, 10(2), 157-177. doi:10.19128/turje.855185
- Eyles, A., Gibbons, S., & Monteburmo, P. (2020). Covid-19 school shutdowns: What will they do to our children's education? *A CEP Covid-19 analysis*. Retrieved from <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/cepcovid-19-001.pdf>.
- Gewin, V. (2020). Five tips for moving teaching online as Covid-19 takes hold. *Nature*, 580(7802), 295-296. doi:10.1038/d41586-020-00896-7
- Glesne, C. (2020). *Nitel araştırmaya giriş* (Çev. Erson, A. & Yalçınoğlu, P.). Ankara: Anı.
- Güner, R., Hasanoğlu, İ., & Aktaş, F. (2020). Covid-19: Prevention and control measures in community. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 50, 571-577. doi:10.3906/sag-2004-146
- Hellewell, J., Abbott, S., Gimma, A., Bosse, N. I., Jarvis, C. I., Russell, T. W., ... & van Zandvoort, K. (2020). Feasibility of controlling Covid-19 outbreaks by isolation of cases and contacts. *The Lancet Global Health*, 8(4), 488-496. Doi:10.1016/s2214-109x(20)30074-7
- Horspool, A., & Lange, C. (2012). Applying the scholarship of teaching and learning: student perceptions, behaviours and success online and face-to-face. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(1), 73-88. Doi:10.1080/02602938.2010.496532
- Huckins, J. F., DaSilva, A. W., Wang, W., Hedlund, E., Rogers, C., Nepal, S. K., ... & Campbell, A. T. (2020). Mental health and behavior of college students during the early phases of the Covid-19 pandemic: Longitudinal smartphone and ecological momentary assessment study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(6), e20185.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*. Erken Çevrimiçi Yayın. doi:10.2399/yod.20.730688
- Karaman, M. A., Esici, H., Tomar, I. H., & Aliyev, R. (2021). Covid-19: Are school counseling services ready? Students' psychological symptoms, school

- counselors' views, and solutions. *Frontiers in Psychology*, 12, 647740. doi:10.3389/fpsyg.2021.647740
- Kavuk, E., & Demirtaş, H. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. *E-Uluslararası Pedagogji Dergisi*, 1(1), 55–73.
- Kaynar, H., Kurnaz, A., Doğrukök, B., & Şentürk-Barışık, C. (2020). Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(7), 3269-3292. doi: 10.7827/TurkishStudies.44486
- Kear, K. (2010). Social presence in online learning communities. In Dirckinck-Holmfeld, L., Hodgson, V., Jones, C., de Laat, M., McConnell, D. & Ryberg, T. (Eds.), *Proceedings of the 7th International Conference on Networked Learning*, 541-548.
- Kırık, M. A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 21, 73-94. doi:10.17829/midr.20142110299
- Kırmızıgül, H. G. (2020). Covid-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289.
- Koç, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-39.
- Kruger, J., & Dunning, J. (1999). Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1121–1134. doi:10.1037/0022-3514.77.6.1121.
- Kruszewska, A., Nazaruk, S., & Szewczyk, K. (2020). Polish teachers of early education in the face of distance learning during the COVID-19 pandemic-the difficulties experienced and suggestions for the future. *Education*, 3(13), 1–12. doi:10.1080/03004279.2020.1849346
- Lambert, S., & Loiselle, C. (2007). Combining individual interviews and focus groups to enhance data richness. *Journal of Advanced Nursing*, 62(2), 228–37. doi:10.1111/j.1365-2648.2007.04559.x
- Lehrl, S., Evangelou, M., & Sammons, P. (2020). The home learning environment and its role in shaping children's educational development. *School Effectiveness and School Improvement*, 31(1), 1–6. doi:10.1080/09243453.2020.1693487
- Li, F. (2017). The economics of distance education. In G. Johnes, J. Johnes, T. Agasisti, & L.López-Torres (Eds.), *Handbook of contemporary education economics*, (pp. 381-397). Edward Elgar Publishing.
- Livari, N., Sharma, S., & Ventä-Olkkonen, L. (2020). Digital transformation of everyday life-How COVID-19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care?

- International Journal of Information Management*, 102183. doi:10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183
- Martin, A. (2020). *How to optimize online learning in the age of coronavirus (Covid-19): A 5-point guide for educators*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/339944395_How_to_Optimize_Online_Learning_in_the_Age_of_Coronavirus_COVID-19_A_5Point_Guide_for_Educators.
- McConnell, D., (2006). *E-learning groups and communities*. New York: The Society for Research into Higher Education & Open University.
- McIntosh, K., & Perlman, S. (2015). Coronaviruses, including severe acute respiratory syndrome (SARS) and middle east respiratory syndrome (MERS). In J. E. Bennett, R. Dolin, & M. J. Blaser (Eds). *Principles and practice of infectious diseases* (8th ed.) (pp.1928-1936). Philadelphia: Elsevier-Saunders.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel.
- Meyer, K. A. (2002). *Quality in distance education*. Washington, DC: ERIC.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2020). *Uzaktan eğitim sürecinin detayları*. Milli Eğitim Bakanlığı. <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-surecinin-detaylari/haber/21990/tr> adresinden erişilmiştir.
- Morse, J. M., & Field, P. A. (1995). *Qualitative research methods for health professionals* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Nagrale, P. (2013). *Advantages and disadvantages of distance education*. Retrieved from <https://surejob.in/advantages-anddisadvantages-of-distance-education.html>.
- Nash, M., & Churchill, B. (2020). Caring during Covid-19: A gendered analysis of Australian university responses to managing remote working and caring responsibilities. *Gender, Work and Organization*, 27, 1–14.
- Öçal, T., Halmatov, M., & Ata, S. (2021). Distance education in Covid-19 pandemic: An evaluation of parent's, child's and teacher's competences. *Education and Information Technologies*. Retrieved from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10639-021-10551-x.pdf>.
- Özaydın-Özkara, B., & Cakir, H. (2018). Participation in online courses from the students' perspective. *Interactive Learning Environments*, 26(7), 924–942. doi:10.1080/10494820.2017.1421562
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.

- Özer, M. (2020). Türkiye’de Covid-19 salgını sürecinde milli eğitim bakanlığı tarafından atılan politika adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Redifer, J. L., Bae, C. L., & Zhao, Q. (2021). Self-efficacy and performance feedback: Impacts on cognitive load during creative thinking. *Learning and Instruction*, 71, 101395. doi:10.1016/j.learninstruc.2020.101395
- Ryan, F., Coughlan, M., & Cronin, P. (2009). Interviewing in qualitative research: The one-to-one interview. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(6), 309–314. doi:10.12968/ijtr.2009.16.6.42433
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. doi:10.1016/j.cedpsych.2020.101860
- Sağlık Bakanlığı (2020). *Covid-19'dan korunma yolları nelerdir?* <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66209/covid-19dan-korunma-yollari-nelerdir.html> adresinden erişilmiştir.
- Saltzman, L. Y, Hansel, T. C., & Bordnick, P. S. (2020). Loneliness, isolation and social support factors in post Covid-19 mental health. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(1), 55–57.
- Shah, D. (2016). Online education: Should we take it seriously? *Climacteric*, 19, 3-6. doi:10.3109/13697137.2015.1115314
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22, 63-75. doi:10.3233/EFI-2004-22201
- Shim, T. E., & Lee, S. Y. (2020). College students’ experience of emergency remote teaching due to COVID-19. *Children and Youth Services Review*, 119, 105578. doi:10.1016/j.childyouth.2020.105578
- Simons, J., Leverett, S., & Beaumont, K. (2020). Success of distance learning graduates and the role of intrinsic motivation. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 35(3), 277-293. doi:10.1080/02680513.2019.1696183
- Simonson, G. A. B. (2016). *Distance learning education*. Britannica: Encyclopedia Britannica, Inc.
- Sormunen, K. (2020). *From inclusive practices to personal strategies: Teachers and students designing together digitally supported science learning*. Helsinki: University of Helsinki.

- Şeren, N., Tut, E., & Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel eğitim bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. *Turkish Studies-Education*, 15(6), 4507-4524. doi: 10.47423/TurkishStudies.46472
- Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools*. Bristol, PA: Falmer.
- The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2020). *Covid-19 education disruption and response*. UNESCO.
- Veletsianos, G., & Houlden, S. (2019). An analysis of flexible learning and flexibility over the last 40 years of distance education. *Distance Education*, 40(4), 454-468. doi:10.1080/01587919.2019.1681893
- Wang, S. L., & Wu, P. Y. (2008). The role of feedback and self-efficacy on web-based learning: the social cognitive perspective. *Computers & Education*, 51(4), 1589-1598. doi:10.1016/j.compedu.2008.03.004.
- White, M. D., & Marsh, E. E. (2006). Content analysis: A flexible methodology. *Library Trends*, 55(1), 22-45 doi:10.1353/lib.2006.0053
- World Health Organization [WHO] (2020a). *Clinical management of severe acute respiratory in-fection when novel coronavirus (2019-nCoV) infection is suspected: Interim guidance*. World Health Organization.
- World Health Organization [WHO] (2020b). *Pneumonia of unknown cause-China*. World Health Organization.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Zhang, L. C., & Worthington, A. C. (2016). Scale and scope economies of distance education in Australian universities. *Studies in Higher Education*, 42(9), 1785-1799. doi:10.1080/03075079.2015.1126817
- Zhang, W., Wang, Y., Yang, L., & Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the Covid-19 outbreak. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(3), 55-60. doi:10.3390/jrfm13030055

ORCID

Nihal TOPAL <https://orcid.org/0000-0001-6466-6651>

Hatice ODACI <https://orcid.org/0000-0002-2080-6269>

Şükrü ÖZER <https://orcid.org/0000-0001-7714-9581>

SUMMARY

The new type of coronavirus, called SARS-Cov-2 or Covid-19 (World Health Organization [WHO], 2020a), began to spread at a deadly rate with the first case reported in Wuhan, China towards the end of 2019 (WHO, 2020b). All over the world a number of measures have been taken in order to slow down the spread of the virus and to control the death rates. One of the measures that concern quite a large audience is the restrictions on face-to-face education. Schools have been closed in many countries and distance education has begun (Daniel, 2020). After the first case was reported in Turkey in March 2020, schools were closed to face-to-face education on March 16, 2020, and then distance education activities were started. During the pandemic process, besides teachers who had to do teaching activities online, psychological counselors responsible for school mental health had to carry out their work in online environments. Many studies conducted during the global pandemic period examined the views of students, teachers, administrators and lecturers about distance education services (Doğan & Koçak, 2020; Shim & Lee, 2020; Şeren, Tut, & Kesten, 2020). However, enough information has not been available in the field about the opinions of school counselors, who continue to offer both guidance activities and psychological counseling services through distance education. With this study, it is aimed to examine the opinions of school counselors on distance education activities during the Covid-19 pandemic process. For the determined purpose, this study was designed as a case study from qualitative research methods. The study group of the research consists of 14 school counselors. In this study, semi-structured interview questions prepared by the researchers were used as data collection tool. Interview form; in addition to some demographic information such as age, gender, and professional seniority, consists of 5 interview questions created by the researchers to define the problem of the research from multiple perspectives. Interview questions aims to examine the offered distance education services, the advantages and disadvantages of distance education, the problems in practice, suggestions and future predictions. The obtained data were analyzed by content analysis method. According to the findings, school counselors carried out distance education activities such as counseling for parents and teachers, consulting, informing about Covid-19 and promoting higher education institutions during the epidemic process. Another finding obtained is that according to school counselors, distance education activities have advantageous aspects such as flexibility in terms of time and space, being economical, and that the lessons can be recorded and watched later. Psychological counselors stated that there are some disadvantages of distance education services carried out during the Covid-19 process. These disadvantages are communication difficulties, hardware deficiencies, low participation, evaluation difficulties, infrastructure deficiencies and staring at the screen for a long time. While conducting distance education activities, school counselors encountered problems such as insufficient technological devices of the students, frequent disconnection in internet networks, restriction of movement, failure to evaluate teaching activities with exams and grades, failure to provide targeted interaction with students, and loss of motivation in students. School psychological counselors have offered some suggestions for distance education services. Suggestions regarding the teaching process have been expressed as reducing the number of lessons, ensuring that the parents are more involved in the process, using interesting practices

and activities to increase the motivation of the student, and providing measurement and evaluation. Technical recommendations have been listed as ensuring that all students have access to technological devices, free internet access, and enabling the student to open a camera. Some suggestions for stakeholders are; providing trainings on the efficient use of distance education for teachers and providing training on distance education for parents. School counselors set forth predictions that distance education services will continue to be used after the pandemic.

Ek 1. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
TRABZON ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-81614018-000-544
Konu : Etik Kurul Belgesi

07.06.2021

Sayın Şükrü ÖZER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Öğrencisi

"Covid-19 Pandemi Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarının Uzaktan Eğitim Yoluyla Sundukları Hizmetlere İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı bilimsel araştırmaya çalışmanız için gerekli olan Etik Kurul incelemesi Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından yapılmış olup, çalışmanıza onay verilmiştir.

Bilgilerinize sunulur.

Prof. Dr. Atilla ÇİMER
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek : Tutanak (3 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu : deff8afea32d Belge Takip Adresi: <http://ehys.trabzon.edu.tr/EBYS/eimzadogrulama>
Trabzon Üniversitesi Rektörlüğü, Söğütlü Mah. Adnan Kahveci Bulvarı, 61335 - Akçaabat-Trabzon / TÜRKİYE Bilgi için : NURAY TEMİZ
Telefon No :0 (462) 455 10 19 Faks No :0 (462) 455 24 72 Dahili: 1018
e-Posta : <http://www.trabzon.edu.tr/>
Kep Adresi: trabzonuniversitesi@hs01.kep.tr

